

Asia: VN/22263/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kilpailulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

HUS-yhtymä suhtautuu pääosin myönteisesti ehdotettuun hallituksen esitykseen kilpailulain muuttamiseksi. Esityksen tavoitteet sääntelyn selkeyttämisestä, kilpailuneutraliteetin valvonnan tehostamisesta sekä julkisyhteisöjen oman toiminnan ennakoivasta arvioinnista ovat kannatettavia. Kilpailuneutraliteetin turvaaminen on tärkeää tasapuolisten kilpailuolosuhteiden varmistamiseksi julkisten ja yksityisten toimijoiden välillä, mutta samalla on keskeistä, että sääntely on käytännössä sovellettavaa eikä aiheuta tarpeetonta hallinnollista kuormitusta.

Itsearviointivelvoite

Esityksessä ehdotettu velvoite tehdä ja dokumentoida kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa toimintaa koskeva itsearviointi on lähtökohtaisesti perusteltu. Se voi lisätä julkisyhteisöjen tietoisuutta toimintansa kilpailuvaikutuksista ja ennaltaehkäistä kilpailuneutraliteettiongelmia. HUS-yhtymä pitää kuitenkin välttämättömänä, että velvoitteen toteutus on hallinnollisesti mahdollisimman kevyt. Tämän vuoksi itsearviointien laatimista tulee ohjata yhtenäisillä kansallisilla ohjeilla ja mallipohjilla, joissa keskitytään kilpailuvaikutusten arvioinnin kannalta olennaisiin tietoihin ja vältetään tarpeetonta tiedonkeruuta. Ilman tällaisia yhteisiä malleja on vaarana, että arviointeja laaditaan epäyhtenäisellä tavalla, mikä lisää hallinnollista työtä ja heikentää sekä sääntelyn ennakoitavuutta että valvonnan tehokkuutta. Lisäksi uutta lakia toimeenpantaessa tehtävä, olemassa olevien arviointien päivittäminen tulee vaatimaan myös HUS-yhtymässä ylimääräistä hallinnollista työtä. Itsearviointeihin voi sisältyä liikesalaisuuksia koskevaa tietoa, minkä vuoksi tietojen asianmukainen suojaaminen on tärkeää eikä niihin tule syntyä tarpeetonta ulkopuolista tiedonsaantioikeutta.

Itsearviointi- ja dokumentointivelvoite voi osaltaan lisätä hallinnollista kuormaa merkittävästi, ellei sitä ohjata riittävän selkeällä ja käytännönläheisellä tavalla. Hyvän sääntelyn näkökulmasta keskeistä on, että sääntely saavuttaa tavoitteensa mahdollisimman vähäisin kustannuksin sekä soveltamisen että valvonnan osalta.

Sääntelyn rakenne

HUS-yhtymä pitää myönteisenä sitä, että kilpailulakiin lisätään kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa toimintaa ja markkinaehtoisuutta koskevaa sääntelyä. Tämä parantaa keskeisten käsitteiden näkyvyyttä ja osaltaan selkeyttää sääntelykokonaisuutta. Samalla on kuitenkin todettava, että kilpailuneutraliteettia koskeva sääntely jää edelleen hajautetuksi kilpailulain, kuntalain ja hyvinvointialuelain muodostamaan kokonaisuuteen. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että soveltajan on tarkasteltava useita lakeja rinnakkain ja tehtävä niiden keskinäistä soveltamista koskeva arvio tapauskohtaisesti. Tämä vähentää oikeusvarmuutta ja lisää sääntelyn soveltamiseen liittyvää epävarmuutta.

Käytännön soveltamiskokemus osoittaa, että nykyisten kuntalain ja hyvinvointialuelain kilpailuneutraliteettia koskevat käsitteet, kuten kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuva toiminta ja taloudellisen toiminnan rajaus, jäävät osin tulkinnanvaraisiksi. Lisäksi eri säädöksiin hajautettu sääntely tekee kokonaisuuden hahmottamisesta vaikeaa ja lisää hallinnollista työmäärää. Tästä syystä HUS-yhtymä katsoo, että kilpailuneutraliteettia koskevaa sääntelyä tulisi kehittää pidemmälle siten, että keskeiset velvoitteet ja periaatteet keskitetään kilpailulakiin. Tällainen ratkaisu parantaisi sääntelyn selkeyttä ja systematiikkaa sekä keventäisi soveltamiseen liittyvää hallinnollista kuormaa. Vaikka ehdotettu uusi sääntely selkeyttää tilannetta osin, joutuu soveltaja edelleen soveltamaan kahta lakia rinnakkain ja arvioimaan niiden keskinäistä suhdetta. Sääntelyn mahdolliset epäselvyydet voivat johtaa varovaisuuteen, jossa uusia tuotantotapoja tai yhteistyömalleja ei uskalleta kehittää tulkintariskien vuoksi, mikä voi heikentää julkisten palvelujen tuotannon tehokkuutta ja innovatiivisuutta.

Lakisääteinen yhteistoiminta

HUS-yhtymä kiinnittää lisäksi huomiota ehdotetun kilpailulain 30 b §:n 2 momentin sanamuotoon, joka on muotoiltu varsin ehdottomaksi ("on lain nojalla järjestettävä palveluja"). Tällainen ehdoton rajaus ei kaikilta osin vastaa hyvinvointialueiden yhteistoimintaa koskevan sääntelyn tosiasiallista luonnetta. Vaikka hyvinvointialueiden on laadittava yhteistyösopimus ja sovittava siinä tietyistä asioista velvoittavasti, jää sopimuksen konkreettinen sisältö – mukaan lukien se, millaisia yhteistoimintamuotoja käytännössä toteutetaan – kuitenkin hyvinvointialueiden harkintaan.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että hyvinvointialueet voivat päättää YTA-sopimuksen puitteissa erilaisista yhteistyöratkaisuksista ilman, että yksittäinen tuotantomuoto olisi sinänsä pakollinen.

Esimerkiksi HUS-yhtymä tuottaa yhteistyösopimukseen perustuvana yhteistoimintana sairaalafarmasian palveluja Kymenlaakson hyvinvointialueelle, vaikka tällainen palvelujen tuottaminen ei ole ollut velvoittavaa, vaan perustunut alueidenväliseen harkintaan yhteistyön toteuttamistavasta. Vastaavasti HUS-yhtymä ei tuota vastaavia palveluja Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle, vaikka molemmat kuuluvat samaan yhteistyöalueeseen. Tämä kuvastaa sitä, että velvoittava yhteistoiminnan kehys ei poista harkintavaltaa yksittäisten yhteistyömuotojen osalta.

Tämän vuoksi lain 30 b §:n 2 momentin 2 kohdan sanamuotoa tulisi täsmentää siten, että siitä ilmenee selkeästi, että YTA-sopimuksen puitteissa harjoitettu hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien välinen julkisoikeudellinen yhteistoiminta ei tapahdu kilpailuilla markkinoilla. Nykyinen ehdoton muotoilu jättää epäselväksi, miten tällaiset tilanteet, joissa yhteistyö perustuu lakiin mutta sen konkreettinen toteutustapa jää osapuolten harkintaan, tulee arvioida kilpailuneutraalisääntelyn näkökulmasta.

Lopuksi

Lopuksi HUS-yhtymä pitää tärkeänä, että sääntelyn toimeenpanoa tuetaan riittävällä ja käytännönläheisellä ohjeistuksella. Erityisesti tulisi selventää esimerkkien avulla, milloin toiminta katsotaan tapahtuvan kilpailutilanteessa markkinoilla ja milloin ei, sekä varmistaa yhtenäiset tulkintalinjaukset keskeisiin käsitteisiin. Selkeä ohjeistus vähentää tulkinnanvaraisuutta, tukee julkisyhteisöjen omaa arviointia ja parantaa valvonnan tehokkuutta.

Tanner Lauri
HUS-Yhtymä